

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА
МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**БЕРДАҚ НОМИДАГИ ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ
УНИВЕРСИТЕТИ**

ЮРИДИКА ФАКУЛЬТЕТИ

РЕФЕРАТ

**Мавзу: Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон
Республикасидан чиқишини вақтинча чеклаш.**

**Таерлаган
Кабул қилган**

**Абылова Р.
ю.и.к. Нажимов М.**

Нукус – 2010

Режа

- 1. Кириш**
- 2. Юқолган ижро иши юритилишини тиклаш**
- 3. Ижро иши юритишда мажбурий ижро этиш чоралари**
- 4. Фойдаланган адабиетлар**

Кириш

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 28-моддасига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси фуқароси республика ҳудудида бир жойдан иккинчи жойга кўчиш, Ўзбекистон Республикасига келиш ва ундан чиқиб кетиш ҳуқуқига эга. Қонунда белгиланган чеклашлар бундан мустаснодир.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида еркин ҳаракат қилиш, шунингдек Ўзбекистон Республикасига келиш ва ундан чиқиб кетиш тўғрисидаги конституциявий норма фуқароларнинг номулкый ҳуқуқидир. Фуқароларнинг еркин ҳаракатланиш ҳуқуқи, шу жумладан Ўзбекистон Республикасидан чиқиб кетиш ҳуқуқи фақат қонунда назарда тутилган ҳоллардагина чекланиши мумкин. Хусусан бундай чеклов “Суд ҳужжатларини ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуннинг 42-1-моддасида назарда тутилган ҳолларда қўлланилиши мумкин.

Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклаш суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини мажбурий ижро этилишини таъминлаш чораларидан биридир. Бу чорани қўллашга қарздорнинг ижро ҳужжати талабларини белгиланган муддатда узрсиз сабабларга кўра ижро етмаганлиги асос бўлиши мумкин.

Қонун қарздор жисмоний шахсни Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклашнинг иккита тартибини назарда тутди: суддан ташқари тартиб ва суд тартиби.

Ушбу чора суддан ташқари тартибда ундирувчининг аризасига кўра ёки суд ижрочисининг ташаббуси билан куйидаги ҳолларда қўлланилиши мумкин:

- 1) суд ҳужжатлари (масалан, суд қарорлари ва ҳукмлари) асосида берилган ижро ҳужжатларини ижро этишда;
- 2) ижро ҳужжати бўлган суд ҳужжатларини (масалан, суд буйруғи) ижро этишда.

“Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуннинг 42-1-моддасида, суд ҳужжати асосида берилган

ижро ҳужжатидаги ёки ижро ҳужжати бўлган суд ҳужжатидаги талаблар белгиланган муддатда қарздор жисмоний шахс томонидан узрсиз сабабларга кўра ижро этилмаганда, суд ижрочиси ундирувчининг аризаси бўйича ёки ўз ташаббуси билан қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклаш тўғрисида қарор чиқаришга ҳақли эканлиги белгилаб қўйилган.

Суд ижрочисининг қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклаш тўғрисидаги қарори катта суд ижрочиси томонидан тасдиқланади. Мазкур қарорнинг кўчирма нусхалари қарздор жисмоний шахсга (агар унинг турган жойи маълум бўлса), ички ишлар органларининг кириш, чиқиш ва фуқаролик бўлимига (бошқармасига) ҳамда Давлат чегарасини кўриклаш органларига юборилади.

Агар ижро ҳужжати суд ҳужжати бўлмаса ва суд ҳужжати асосида берилмаган бўлса, ундирувчи қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклашни белгилаш тўғрисидаги ариза билан судга мурожаат қилишга ҳақли.

Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини суд тартибида вақтинча чеклаш суд ҳужжати бўлмаган ва суд ҳужжати асосида берилмаган ижро ҳужжатларининг ижросини таъминловчи чора сифатида кулланилади. Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклашни белгилаш тўғрисидаги аризани кўриб чиқиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексида назарда тутилмаган. Бизнинг фикримизча бу масалани ҳал этишда суд Фуқаролик процессуал кодексининг ажримлар чиқариш тўғрисидаги умумий қоидаларини (ФПКнинг 20-боби), хусусан ФПКнинг 238-моддасини ҳуқуқ нормалари ўхшашлиги асосида қўллаши мумкин.

Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклашга асос бўлган ижро ҳужжатининг талаблари амалда ижро этилганда ёхуд у бўйича ижро иши юритиш қонунда белгиланган асосларга кўра тугатилганда ёки тамомланганда, суд ижрочиси кейинги кундан

кечиктирмасдан қарздор жисмоний шахсни, ички ишлар органларини ва Давлат чегарасини қўриқлаш органларини қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини чеклаш олиб ташланганлиги тўғрисида ёзма шаклда хабардор қилади.

Қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан чиқишини вақтинча чеклашни таъминлаш юзасидан суд ижрочиларининг, ички ишлар органлари ва Давлат чегарасини қўриқлаш органларининг ҳамкорлиги тартиби Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги ва Миллий хавфсизлик хизмати томонидан белгиланади.

Юқолган ижро иши юритилишини тиклаш

Юқолган ижро иши юритилиши суд томонидан ишда иштирок етган шахсларнинг, ижро иши юритилиши тарафларининг, суд ижрочисининг, прокурорнинг, шунингдек, ижро ҳужжатини берган суд ёки бошқа органнинг ташаббусига биноан тикланиши мумкин.

Юқолган ижро иши юритилиши тўлиқ ёки у суд фикрига кўра тикланиши зарур деб ҳисоблаган қисмида тикланади.

Юқолган ижро иши юритилишини тиклаш тўғрисидаги ариза ижро етиладиган жойдаги судга берилади.

Аризада ижро ишини юритилишига доир маълумотлар тўлиқ баён етилиши лозим. Аризачида сақланиб қолган ва ижро ишини юритилишига дахлдор бўлган ҳужжатлар ёки уларнинг нусхалари аризага илова қилинади.

Суд ишни кўраётганда ижро иши юритишнинг сақланиб қолган қисмидан, иш юқолгунига қадар ундан жисмоний ва юридик шахсларга олиб берилган ҳужжатлардан, бу ҳужжатларнинг нусхаларидан, шунингдек, ижро иши юритилишига дахлдор бўлган бошқа маълумотнома ва ҳужжатлардан фойдаланади.

Суд ижро ҳаракатларини бажариш вақтида иштирок етган ёки ҳозир бўлган шахсларни гувоҳ сифатида сўроқ қилиши мумкин.

Тўпланган материаллар юқолган ижро иши юритилишини аниқ тиклаш учун етарли бўлмаса, суд ажрим чиқариб, ижро иши юритилишини тиклаш тўғрисидаги аризани кўриб чиқишни тугатади. Бу ҳолда аризачи умумий тартибда даъво такдим этишга ҳақли.

Аризачи юқолган ижро иши юритилишини тиклаш тўғрисидаги иш кўриб чиқилиши вақтида суд томонидан қилинган суд харажатларини тўлашдан озод қилинади. Била туриб, ёлғон ариза берилган бўлса, суд харажатлари аризачидан ундириб олинади.

Ижро иши юритишда мажбурий ижро этиш чоралари

Ижро иши юритишда мажбурий ижро этиш чоралари қарздор ижро ҳужжати бўйича белгиланган муддатларда ўз мажбуриятини бажармаган тақдирдагина қўлланилади.

Ижро иши юритишда мажбурий ижро этиш чоралари ижро ҳужжатлари талабларини амалга ошириш мақсадида ва Ўзбекистон Республикасининг “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонунининг 45-моддасида назарда тутилган асосларга кўра қўлланилади.

Қонуннинг 45-моддасига мувофиқ ихтиёрий равишда ижро этиш учун суд ижрочиси томонидан белгиланган муддатнинг ўтганлиги мажбурий ижро этиш чораларини қўллаш учун асос бўлади.

Қарздорга нисбатан Қонуннинг 46-моддасида назарда тутилган мажбурий ижро этиш чораларининг бири ёки бир вақтнинг ўзида бир нечтаси қўлланилиши мумкин. Қарздорнинг (жисмоний ёки юридик шахснинг) мол-мулкига нисбатан мажбурий ижро этиш чоралари қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда қўлланилади.

Мажбурий ижро этиш чораларнинг асосий турлари “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуннинг 46-моддасида кўрсатиб ўтилган. Бу чоралар қуйидагилардан иборат:

1) ундирувни қарздорнинг пул маблағларига ва бошқа мол-мулкига қаратиш;

2) ундирувни қарздорнинг бошқа шахсларда турган пул маблағларига ва бошқа мол-мулкига қаратиш;

3) ундирувни қарздорнинг дебиторлик қарзига, шу жумладан қарздор ундирувчи сифатида иштирок этаётган ижро ҳужжати бўйича унга тегишли бўлган маблағларга қаратиш;

4) ундирувни қарздорга тегишли бўлган алоҳида мулкӣ ҳуқуқларга қаратиш;

5) ундирувни қарздорнинг иш ҳақи, стипендияси, пенсияси ва бошқа турдаги даромадларига қаратиш;

6) ижро ҳужжатида кўрсатилган муайян ашёларни қарздордан олиб кўйиш ва ундирувчига топшириш;

7) ижро ҳужжатининг ижро этилишини таъминловчи қонунларга мувофиқ кўриладиган бошқа чоралар.

Мажбурий ижро этиш чораларининг қайси бирини қўллашни танлаш ижро ҳужжатидаги талаблар ва муайян ҳолатда вужудга келган шарт-шароитга боғлиқ. Енг асосийси суд ижрочисининг ҳаракатлари қонун талабларига мутлоқ мувофиқ бўлиши лозим.

Фойдаланган адабиётлар

1. Валеев Д.Х. Процессуал'ные гарантии прав граждан и организаций в исполнитель'ном производстве: Монография. – Казан': Унипресс, 2001.

Морозова И.Б., Треушников А.М. Исполнитель'ное производство. –М.: Юридическое бюро «Городес», «Формула права», 1999.